

POSTANOWIENIE

Dnia 17 maja 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Grela (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Małgorzata Manowska

SSN Kamil Zaradkiewicz

w sprawie z wniosku E. [...] Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w P.

przy uczestnictwie R. G. i Skarbu Państwa - Wojewody [...]

o stwierdzenie zasiedzenia,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 17 maja 2019 r.,

skargi kasacyjnej uczestnika postępowania R. G.

od postanowienia Sądu Okręgowego w B.

z dnia 24 czerwca 2016 r., sygn. akt II Ca [...],

1. oddała skargę kasacyjną;

2. zasądza od uczestnika R. G. na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 19 października 2015 r. Sąd Rejonowy w B. oddalił wnioski o stwierdzenie zasiedzenia we wszystkich połączonych sprawach. Przedmiotem wniosków były służebności gruntowe związane z napowietrznymi liniami elektroenergetycznymi. Na mocy postanowienia z 16 lipca 2012 r. Sąd wezwał do udziału w sprawie w charakterze uczestnika Skarb Państwa reprezentowany przez Wojewodę [...].

Sąd pierwszej instancji stwierdził m.in., że brak podstaw do stwierdzenia zasiedzenia służebności na rzecz Skarbu Państwa. Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego, doszedł bowiem do wniosku, że stwierdzenie zasiedzenia własności nieruchomości może nastąpić tylko na rzecz osoby wskazanej przez wnioskodawcę lub innego uczestnika postępowania. Wnioskodawca w rozpoznawanych łącznie sprawach nie oznaczył zaś, że domaga się stwierdzenia zasiedzenia służebności na rzecz Skarbu Państwa.

W wyniku apelacji wnioskodawczynie Sąd Okręgowy w B. zmienił zaskarżone postanowienie i stwierdził w dwóch przypadkach, że Skarb Państwa - Zakłady Energetyczne Okręgu [...] - Zakład Energetyczny w B., jako poprzednik prawny E. [...] Sp. z o.o. z siedzibą w P., nabył przez zasiedzenie nieodpłatne służebności gruntowe, obciążające nieruchomości zlokalizowane w S., a w jednym przypadku oddalił wniosek oraz oddalił apelację w pozostałej części.

Sąd drugiej instancji podniósł m.in., że nietrafny był argument Sądu Rejonowego, jakoby wnioskodawczynie była zobowiązana wskazać Skarb Państwa jako podmiot, względem którego nastąpiło zasiedzenie. W literaturze prawniczej oraz orzecznictwie słusznie przyjmuje się, że „Sąd ma z urzędu obowiązek (art. 610 § 1 w zw. z art. 670 i 677 § 1 k.p.c.) ustalić, kto nabywa własność w drodze zasiedzenia, niezależnie od zgłoszonych w tym przedmiocie wniosków” (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 17 października 2012 r., I CSK 51/12, nie publ.).

Powyższe orzeczenie w części uwzględniającej wnioski o stwierdzenie zasiedzenia, zaskarżył skargą kasacyjną uczestnik R. G., zarzucając naruszenie

przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie:

- art. 610 § 1 k.p.c. w zw. art. 677 § 1 k.p.c. w zw. z art. 511 k.p.c. w zw. z art. 187 § 1 k.p.c. w zw. z art. 321 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez stwierdzenie nabycia służebności przez zasiedzenie na rzecz Skarbu Państwa, co do którego wniosek o stwierdzenie nabycia służebności nie został złożony;

- art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 610 § 1 k.p.c. w zw. art. 677 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. przez wyjście poza granice zaskarżenia wyznaczone zarzutami apelacji.

We wnioskach domagał się uchylenia zaskarżonego postanowienia w części zmieniającej postanowienie Sądu Rejonowego, tj. w punktach 1.1 i 1.2 oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego. Uczestnik Skarb Państwa – Wojewoda [...] wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Aktualnie wiodący jest pogląd, zgodnie z którym stwierdzenie zasiedzenia własności nieruchomości może nastąpić tylko na rzecz osoby wskazanej przez wnioskodawcę lub innego uczestnika postępowania (por. uchwałę składu 7 sędziów Sądu Najwyższego z 11 czerwca 2015 r., III CZP 112/14, OSNC 2015, nr 11, poz. 127).

W uzasadnieniu orzeczenia wskazano m.in., że stosownie do art. 511 § 1 k.p.c., wnioskodawca powinien wskazać we wniosku wszystkich zainteresowanych, czyli - jak wynika z art. 510 § 1 k.p.c. - wszystkich, czyich praw dotyczy wynik postępowania. (...) Każdy z zainteresowanych biorących udział w charakterze uczestników postępowania o stwierdzenie zasiedzenia jest uprawniony - bez względu na stanowisko zajmowane przez wnioskodawcę - do zgłaszania żądań i przytaczania twierdzeń, wskazujących na to, kto nabył prawo przez zasiedzenie. Jest tak dlatego, że w postępowaniu nieprocesowym każdy uczestnik powinien mieć takie same uprawnienia, jak osoba zgłaszająca wniosek o wszczęcie tego postępowania.

Przyjmując za punkt wyjścia przytoczoną powyżej uchwałę, wyrażono pogląd w judykaturze, w myśl którego żądanie dotyczące zmiany osoby, na rzecz której ma zostać stwierdzone zasiedzenie może zgłosić każdy z uczestników. Może to nawet nastąpić na rozprawie, a jeżeli jest zawarte w piśmie procesowym złożonym poza rozprawą, to nie musi ono spełniać wszystkich wymagań przewidzianych dla pozwu. W takim bowiem wypadku pomiędzy pierwotnym żądaniem, a zmienionym co do osoby, występuje ścisła więź i logiczny związek (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 15 listopada 2016, III CSK 422/15, nie publ. oraz przytoczone w jego uzasadnieniu liczne orzecznictwo).

W uzasadnieniu orzeczenia wskazano m.in., że wniosek w sprawie o stwierdzenie zasiedzenia powinien zawierać dokładnie oznaczone żądanie oraz przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających to żądanie. Oznaczenie żądania powinno natomiast zawierać określenie przedmiotu zasiedzenia oraz osoby lub osób będących nabywcami prawa, a określenie przedmiotu zasiedzenia - wskazanie rodzaju prawa, którego nabycia domaga się wnioskodawca i dokładny opis rzeczy, której nabycie ma dotyczyć. (...) tak określone żądanie może być przez wnioskodawcę zmienione, w tym także w odniesieniu do osoby lub osób będących nabywcami prawa, w postępowaniu nieprocesowym stosuje się bowiem odpowiednio art. 193 § 1 k.p.c. (jednak charakterystyczne jest, że nie odwołano się do regulacji zawartej w art. 193 § 2¹ k.p.c.). Wskazano natomiast, że zmiana żądania jest jednak skuteczna tylko wtedy, gdy wnioskodawca nadal pozostanie osobą zainteresowaną w rozumieniu art. 609 § 1 k.p.c.

Warunkiem skuteczności zmienionego żądania jest więc wykazanie przez wnioskodawcę interesu prawnego w rozumieniu art. 609 § 1 k.p.c. w żądaniu stwierdzenia zasiedzenia na rzecz wskazanej przez niego osoby. Interes prawny w ustaleniu stanu prawnego rzeczy może istnieć także po stronie innych podmiotów niż te, które nabyły prawo przez zasiedzenie. Podmiotom tym przysługuje w takim wypadku samodzielne uprawnienie do zgłoszenia - we wniosku o wszczęcie postępowania albo w toku sprawy - żądania stwierdzenia, że inna osoba nabyła prawo przez zasiedzenie. Żądanie to może być uwzględnione niezależnie od tego, czy osoba, wobec której nastąpił skutek zasiedzenia, domagała się stwierdzenia zasiedzenia na swoją rzecz, istotne jest bowiem to, że osoba ta została wskazana

przez zainteresowanego mającego interes prawny w wydaniu tej treści orzeczenia. Sąd może więc stwierdzić nabycie prawa przez zasiedzenie na rzecz osoby, która o to nie wnosiła, jeżeli żąda tego wnioskodawca lub inny uczestnik postępowania mający interes prawny w podjęciu takiego rozstrzygnięcia. W takim wypadku sąd nie orzeka jednak z urzędu, lecz w granicach żądania podmiotu, mającego status zainteresowanego w rozumieniu art. 609 § 1 k.p.c.

Jedną z zasad rządzących rozstrzyganiem spraw w procesie cywilnym jest zakaz wyrokowania ponad żądanie, jak bowiem wynika z art. 321 § 1 k.p.c. sąd ma obowiązek respektować zasadę *ne eat iudex ultra petita partium*. Jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, zasada ta ma odpowiednie zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym (art. 13 § 2 k.p.c.). Oznacza to, że w sprawach, w których postępowanie nieprocesowe jest wszczynane na wniosek, sąd jest związany żądaniami uczestników postępowania.

(...) mogą więc wystąpić sytuacje, w których zebrany materiał dowodowy będzie wskazywał na nabycie spornego prawa w drodze zasiedzenia przez inną osobę niż wskazana przez uczestników postępowania. Warunkiem wydania orzeczenia stwierdzającego zasiedzenie na rzecz właściwej osoby jest w takim wypadku modyfikacja żądania wniosku, a - gdyby osoba ta nie uczestniczyła w postępowaniu - wezwanie jej lub jej następców prawnych do udziału w sprawie (art. 193 w związku z art. 13 § 2 i art. 510 § 2 k.p.c.). Dopiero niedokonanie zmiany żądania prowadzi do oddalenia wniosku i powoduje konieczność wszczęcia przez zainteresowanego kolejnego postępowania o stwierdzenie zasiedzenia z prawidłowo sformułowanym żądaniem. Względem jednak na ekonomię postępowania i ochronę interesu indywidualnego oraz wymaganie właściwego ukształtowania postępowania, nakładają na sąd obowiązek umożliwienia biorącym w nim udział osobom stosownej modyfikacji żądania. W takim wypadku obowiązek informacyjny sądu wobec uczestników postępowania sądowego wymaga zwrócenia uwagi na ewentualną potrzebę takiej modyfikacji. Źródłem tego obowiązku są w tym wypadku zasady ogólne wynikające z przepisów art. 2 i 45 ust. 1 Konstytucji.

Skarżący przeoczył, że wnioskodawca domagając się stwierdzenia zasiedzenia w poszczególnych sprawach, następnie połączonych do wspólnego

rozpoznania i rozstrzygnięcia, wnosił o stwierdzenie zasiedzenia na swoją rzecz bądź na rzecz swojego poprzednika prawnego Skarbu Państwa. Zauważył to już Sąd pierwszej instancji, ponieważ wezwał do udziału w sprawie Skarb Państwa reprezentowany przez Wojewodę [...]. Zatem wnioskodawca nie tylko, że wskazał podmiot, na rzecz którego winno nastąpić stwierdzenie zasiedzenia, ale podmiot ten stał się uczestnikiem postępowania oraz – jak wynika chociażby z odpowiedzi na skargę kasacyjną - w pełni utożsamiał się z interesem prawnym uzyskania pozytywnego orzeczenia na swoją rzecz.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną oraz na podstawie art. 108 § 1, 520 § 3 i 99 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c. rozstrzygnął o kosztach postępowania kasacyjnego.